

Παρίσι - Αθήνα

Αναζητούν ένα καλύτερο μέλλον κοιτάζοντας από (εντελώς) διαφορετικές γωνίες

της **ΠΑΝΙΑΣ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ**
 Αρχιτέκτονα - Πολεοδόμου

Με αφορμή, αφενός το ευρισκόμενο σήμερα σε διαδικασία διαβούλευσης Σχέδιο Νόμου για το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας και αφετέρου την έκθεση «Le Grand Pari(s)» που παρουσιάζεται στο Σπίτι της Αρχιτεκτονικής¹ στο Παρίσι, από τον Απρίλιο έως και το Νοέμβριο 2009, αποφασίσαμε να επιχειρήσουμε μια επιλεκτική παρουσίαση ορισμένων περιορισμένων θεμάτων και με τις δύο προσεγγίσεις. Με σκεπτικό απολύτως εμφανές: Μήπως και η προσανατολισμένη και κατ' αντιπαράθεση παρουσίασή τους καταφέρει να αποτελέσει ικανό κέντρισμα, ώστε να αναληφθούν και στη χώρα μας κατ' αντιστοιχία δράσεις. Με άλλα λόγια: Με αυτήν την παρουσίαση δεν επιχειρείται κριτική θεώρηση του ΡΣΑ. Κάθε άλλο. Στόχος είναι να αναδειχθούν οι πτυχές μιας άλλου τύπου ολοκληρωμένης προσέγγισης, οι οποίες εκτιμάται ότι μπορεί να αξιοποιηθούν και στην περίπτωση της Αθήνας, εάν φυσικά υπάρξει

ανάλογη πολιτική βούληση. Είναι ο λόγος που δεν θα αμφισβητήσουμε εδώ τις προωθούμενες από το Σχέδιο Νόμου ρυθμίσεις, δίχως αυτό να σημαίνει ότι συμφωνούμε, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά το σύνολό τους. Άλλωστε, τις διαφωνίες ή τις συμφωνίες μας τις έχουμε ήδη εκφράσει δημόσια και θα συνεχίσουμε να το πράττουμε έως το τέλος της διαβούλευσης.

Και θα συγκριθεί η Αθήνα με το Παρίσι; Γιατί όχι; Πλέον και το απόλυτο πληθυσμιακό μέγεθός της (των 4 εκατ. κατοίκων) είναι μεγάλο και η λειτουργία της στην παγκοσμιοποιημένη αγορά μεταναστών είναι σημαντική, αλλά και, όπως διατυπώνεται ρητά πλέον στο Σχέδιο Νόμου, η Αθήνα φιλοδοξεί να αποκτήσει χαρακτηριστικά και να παίξει το ρόλο Μεσογειακής Μητρόπολης.

1. Cite de l'architecture et du patrimoine, Palais de Chaillot, Paris

Η διαδικασία προσέγγισης των προβλημάτων και η διοίκηση του χώρου

ΠΑΡΙΣΙ

Το Σεπτέμβριο του 2007 ο πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας ανακοίνωσε τη διενέργεια διεθνούς διαγωνισμού/προσφυγής -consultation- σε ομάδες εμπειρογνομόνων και ανέθεσε την οργάνωση και τη διεύθυνσή της στην υπουργό Πολιτισμού. Το σκεπτικό του, μεταξύ άλλων: «Οφείλουμε να ξασκεφτούμε την Πόλη... Δεν είναι η ώρα του *laisser faire* ούτε της *tabula rasa*. Οφείλουμε να δράσουμε συλλογικά, να συνθέσουμε, να ανασυνθέσουμε, να μετασηματίσουμε, να επαναπροσδιορίσουμε την ποιότητα... Αποφάσισα ότι οι αρχιτέκτονες θα είναι οι επικεφαλής (πιονιέρηδες - πρωτοπόροι) αυτής της διερεύνησης και αυτής της ολοκληρωμένης δράσης για την μετακίότο πόλη και θέλησα να τους δώσω μια απόλυτη ελευθερία στην επιλογή των μελών των ομάδων τους, καθώς και στην επιλογή των θεμάτων και των προτάσεών τους».

Δημιουργήθηκε Επιτροπή Κατευ-

θύνσεων από εκπροσώπους του κράτους, των αιρετών αρχών της πόλης του Παρισιού και της μητροπολιτικής περιφέρειας, η οποία, με την υποστήριξη ειδικής για το θέμα επιστημονικής επιτροπής, πλαισιωμένης από τα θεσμικά πολεοδομικά ινστιτούτα εν λειτουργία και τις δημόσιες υπηρεσίες, οργάνωσε το σημαντικό φάκελο δεδομένων, με πληροφορίες στατιστικές, γεωγραφικές και φωτογραφικές, ο οποίος διατέθηκε το Μάρτιο του 2008 σε αυτούς που ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα. Έως τον επόμενο Μάρτιο, σε ένα δηλαδή χρόνο, μετά από διαδικασίες διαδοχικών προσεγγίσεων, επελέγησαν οι 10 πολυπληθείς και διεπιστημονικές ομάδες/μελετητικοί όμιλοι και ακολούθως σε τρία στάδια οργανώθηκαν τρία σεμινάρια ανταλλαγής απόψεων και θέσεων, μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων και εκπροσώπων των εθνικών σχολών Αρχιτεκτονικής, και σε κάθε στάδιο οι επιλεγμένοι όμιλοι παρέδιδαν την προσέγγισή τους (κείμενο - χάρτες - ηλεκτρονικό υλικό). Με το «τελικό» υλικό οργανώθηκε

ευρύτατη δημόσια συζήτηση στο Σπίτι της Αρχιτεκτονικής, όπου και στήθηκε η έκθεση των αποτελεσμάτων.

ΑΘΗΝΑ

Δε διαθέτει αιρετή μητροπολιτική/περιφερειακή διοίκηση, αλλά διαθέτει μια δημόσια υπηρεσία, παράρτημα του ΥΠΕΧΩΔΕ, τον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας, με -όπως είναι φυσικό- επικεφαλής πρόεδρο διορισμένο από τον υπουργό.

Θεωρητικά ο ΟΡΣΑ εποπτεύει και ελέγχει -δίχως να διαθέτει ίχνος πολιτικής δύναμης- από το 1985 την εφαρμογή του πρώτου Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας και είναι ο οργανισμός που, με εσωτερικές διαδικασίες -και μπράβο του που τα κατάφερε- και με τη συμβολή αποτελεσμάτων από ερευνητικά προγράμματα, που ανατέθηκαν στα πανεπιστήμια της χώρας, «διατύπωσε» το νέο επικαιροποιημένο Σχέδιο Νόμου και τους συνοδευτικούς χάρτες. ▶

Αναγκαία υποσημείωση:
 Η εικονογράφηση που παρουσιάζεται στις επόμενες σελίδες δεν είναι αντιπροσωπευτική των 10 προτάσεων για το Παρίσι, έχει επιλεγεί μόνο για να υποστηρίξει την ούτως ή άλλως εντελώς περιορισμένη θεματογραφία, η οποία είναι προσανατολισμένη στο αντικείμενο «Αθήνα». Ως εκ τούτου, δεν κρίθηκε σκόπιμο να αναφέρονται τα ονόματα των επικεφαλής των ομίλων που συμμετέχουν στην... παρισινή προσέγγιση.

Η μεθοδολογία προσέγγισης: Παράδειγμα «Τόξα και συνδέσεις πρασίνου»

ΠΑΡΙΣΙ

Στη Γαλλία υπάρχει απαίτηση -και συνεχώς καλλιεργείται αυτή η παράδοση- να μελετώνται οι όποιες προτάσεις κατατίθενται, για την επίλυση προβλημάτων της πόλης, στην κλίμακα του αστικού σχεδιασμού. Με αυτόν τον τρόπο ελέγχεται στο κατάλληλο επίπεδο σχεδιασμού η εφικτότητα και ο ρεαλισμός των προσεγγίσεων.

Ο νέος άξονας του Βορρά: Παράδειγμα ενός από τους προτεινόμενους μητροπολιτικούς εξοπλισμούς, σε ευθεία γραμμή μεταξύ της Gard du Nord και του Saint-Denis. Ένα καινούριο γραμμικό πάρκο πολυλειτουργικό των 7 χλμ., που ενσωματώνει νέους δημόσιους χώρους, τις κάθετες συνδέσεις τους, συνεργαζόμενες υποδομές κέντρων ενέργειας, ανανεώσιμων πηγών, απορριμμάτων, συνδυασμένες υποδομές ανακύκλωσης και κέντρων διανομής (logistics), καινούριες κοινωνικές εξυπηρετήσεις υποστήριξης των υποδομών. Όλα αυτά θα χρησιμεύσουν στο να προετοιμάσουν το Παρίσι - Μητρόπολη να αντιμετωπίσει το αναμενόμενο σκοτεινό μέλλον σε πρώτες ύλες, να ενισχυθεί η γεννητικότητα και να αντιμετωπιστεί ο σημερινός κοινωνικός αποκλεισμός στον βορειοανατολικό τομέα της μητρόπολης.



Στην Ελλάδα υπάρχει παράδοση να θεσμοθετούνται ρυθμίσεις -με κείμενα και χάρτες μεγάλης κλίμακας-, οι οποίες, μάλιστα, κατά παράδοση, επίσης, δεν τηρούνται.

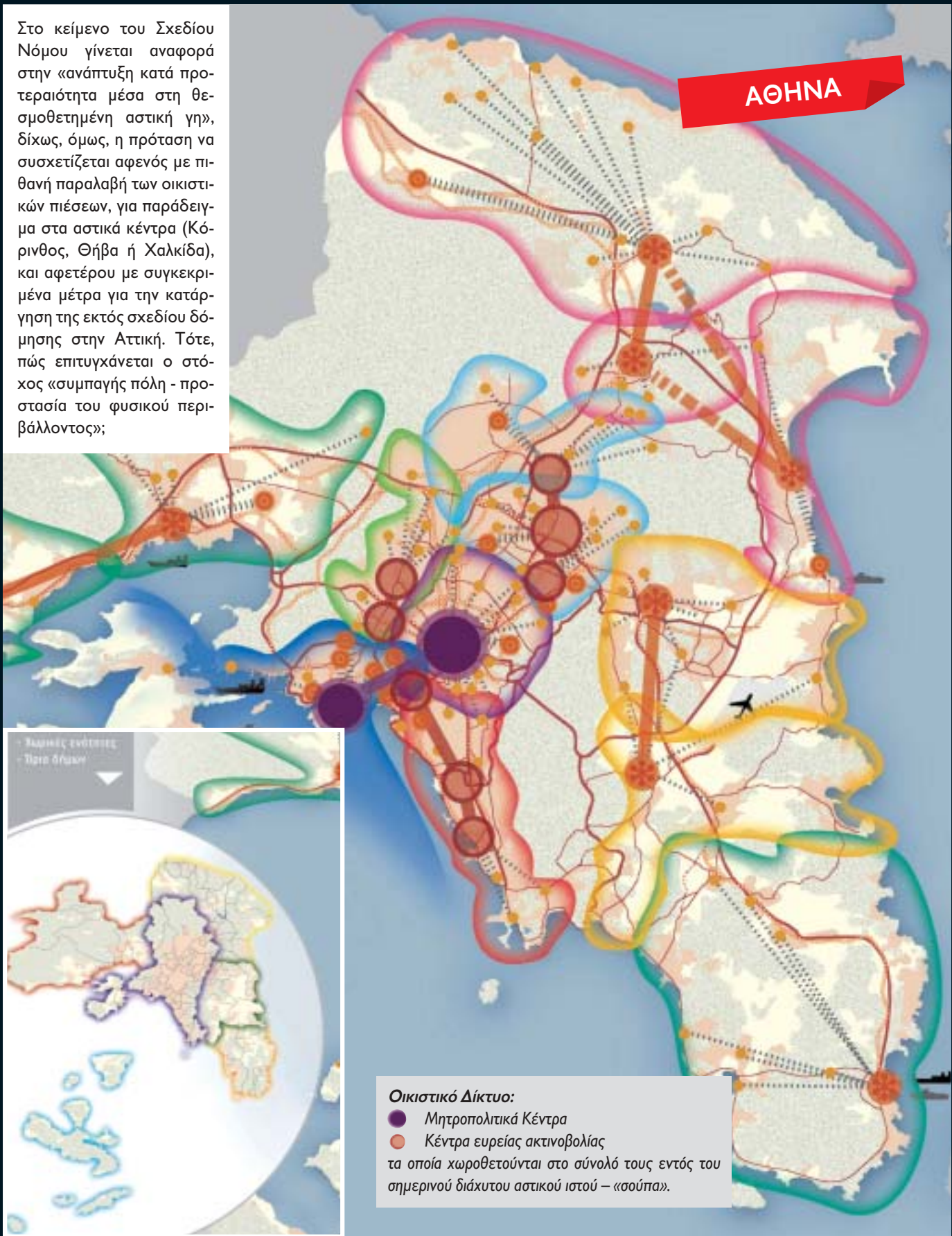
Κατά γενική ομολογία, οι στόχοι του Ρυθμιστικού Σχεδίου του 1985 δεν υλοποιήθηκαν, παρ'όλο που μεσολάβησε το ενδιάμεσο μεγάλο χρονικό διάστημα της εικοσιπενταετίας. Τι φταίει -βεβαίως μεταξύ άλλων- γι' αυτό; Ίσως ότι δεν έχει ελεγχθεί η εφικτότητα των όποιων προτάσεων γίνονται, οι οποίες επιμένουν και παραμένουν σε πολύ γενικές κλίμακες; Άλλωστε και στο νέο Σχέδιο η κύρια κριτική που ασκείται είναι ότι είναι γενικόλογα και ασαφές. Πέρα από την ανεπάρκεια των προτάσεων -για παράδειγμα προβλέπεται μόνον μια σύνδεση δυτικού - ανατολικού άξονα- δημιουργούνται σοβαρές αμφιβολίες εάν και κατά πόσο οι προτάσεις του παρέχουν στοιχειώδη εκέγγυα ρεαλισμού.

ΑΘΗΝΑ



Φυσικό Περιβάλλον:
 Τόξο πρασίνου
 Σύνδεση αστικού – περιαστικού πρασίνου

Στο κείμενο του Σχεδίου Νόμου γίνεται αναφορά στην «ανάπτυξη κατά προτεραιότητα μέσα στη θερμοθετημένη αστική γη», δίχως, όμως, η πρόταση να συσχετίζεται αφενός με πιθανή παραλαβή των οικιστικών πιέσεων, για παράδειγμα στα αστικά κέντρα (Κόρινθος, Θήβα ή Χαλκίδα), και αφετέρου με συγκεκριμένα μέτρα για την κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης στην Αττική. Τότε, πώς επιτυγχάνεται ο στόχος «συμπαγής πόλη - προστασία του φυσικού περιβάλλοντος»;



Σε όλες σχεδόν τις προτάσεις των επιστημονικών ομάδων παρατηρείται σύμπτωση απόψεων για τη χρήση των δημόσιων μεταφορικών μέσων και ειδικά αυτών της σταθερής τροχιάς. Οι λύσεις του μέλλοντος στον τομέα των μητροπολιτικών μεταφορών οφείλουν να επικεντρώνονται στους ακόλουθους στόχους:

- Μείωση των αποστάσεων (συμπαγής πόλη και πολυκεντρική).
- Το περπάτημα και το ποδήλατο, ως επιλογές χαμηλής ή ουδέτερης παραγωγής ρύπων.
- Δημόσιες μεταφορές, ως επιλογές μειωμένης παραγωγής ρύπων (τρένα, μετρό, τραμ και λεωφορεία).
- Δίκτυα δημόσιων μεταφορών καλύτερα διατεταγμένα στο χώρο, τα οποία να εξυπηρετούν μεγαλύτερες εδαφικές περιφέρειες, παρέχοντας βιώσιμες επιλογές για τους κατοίκους της περιφέρειας.

Επισημαίνεται η μηδενική αναφορά σε οδικά δίκτυα και σε αυτοκινητόδρομους.



ΠΑΡΙΣΙ

Στόχος κατά προτεραιότητα: Η συμπλήρωση του υφιστάμενου κεντρο-ακτινικού δικτύου δημόσιων μεταφορικών μέσων με περιβάλλουσες συνδέσεις που εξυπηρετούν τα προάστια/την περιφέρεια (βλέπε υπόμνημα σχεδίου).

Τα δημόσια μεταφορικά μέσα Κλιματική αλλαγή

Τα προβλεπόμενα δίκτυα, τα οποία συνδέουν και τις λιμενικές και αερολιμενικές πύλες, υπακούουν σε εντελώς άλλη λογική. Είναι, κατά κύριο λόγο, οδικά -μάλιστα αρκετοί νέοι αυτοκινητόδρομοι- και κατά κανόνα εξακολουθούν να διατάσσονται ακτινικά σε σχέση με το κέντρο της πόλης, εάν εξαιρεθεί η Αττική Οδός, η οποία, όμως, είναι ήδη κατασκευασμένη. Τα προβλεπόμενα δίκτυα μέσω σταθερής τροχιάς, εάν εξαιρεθεί το μετρό, απεικονίζουν σχεδόν τη σημερινή κατάσταση.

Υποδομές (Οδικές):

- Ελεύθερη και ταχεία λεωφόρος
- ⋯ (επιφανειακή/υπόγεια)
- Πρωτεύουσα αρτηρία
- Δευτερεύουσα αρτηρία



Να ζήσουμε με το νερό:

Με στόχο την επανακατάκτηση του υγρού στοιχείου και με άξονες αναφοράς τούς ποταμούς Σηκουάνα και Μάρνη (υγροβιότοποι, σημεία ελλιμενισμού σκαφών, οικολογικοί σύνδεσμοι, μεταφορικές ροές, κ.ά.) παρουσιάζεται αναλυτική επεξεργασία των υφιστάμενων χρήσεων σε μικροκλίμακα και για το σύνολο των λεκανών απορροής της Περιφέρειας του Παρισιού (Ile-de-France). Προτείνονται στρατηγικές για την ανάδειξη των συνδέσμων, τη συνύπαρξη της πόλης και των κατοίκων με το νερό και τον εμπλουτισμό της σε βιοποικιλότητα.

ΠΑΡΙΣΙ

Νερό – πάρκα πρασίνου / δρυμοί - γεωργική γη: Σε μια ολοκληρωμένη βιώσιμη προσέγγιση, είναι δυνατός ο καθαρισμός του νερού από την αστική γεωργική ρύπανση, η χρήση του για τις βιολογικές καλλιέργειες και για την αναψυχή των κατοίκων της πόλης και της περιφέρειας.



ΑΘΗΝΑ



Αναπτυξιακές δραστηριότητες:

Αστικό παράκτιο μέτωπο

Ποιοτικά, από την άποψη του μοναδικού φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, το παραλιακό μέτωπο της Αθήνας στο Σαρωνικό, με τα αντίστοιχα μέτωπα των δύο ποταμών του Παρισίου -φυσικά για τα εκτός των τειχών τμήματά τους- δε φαίνεται να μπορεί να συγκριθεί. Η ανάδειξή του και η χρήση του αντιμετωπίζονται με μια μοναδική χαρτογραφική αναφορά, η οποία μάλιστα το προβάλλει ως αναπτυξιακή δραστηριότητα.

Οι άξονες και οι πόλοι ανάπτυξης



ΠΑΡΙΣΙ

Προβλέπεται να οργανωθούν νέοι και να συμπληρωθούν παλαιοί αναπτυξιακοί άξονες και πόλοι, με τη χρήση υπαρχόντων σήμερα ριζωμάτων, σε συνάρτηση και με τα προτεινόμενα μέσα σταθερής τροχιάς και τους μεταξύ τους κόμβους. Με συμπληρωματικές επεξεργασίες σε κλίμακες αστικού σχεδιασμού, ελέγχεται η εφικτότητα των χωροθετήσεων και της δυναμικής τους.

Ένα παράθυρο άνοιξε στο «Παρίσι intramuros»: Διερευνάται η φέρουσα ικανότητα ενός υπαρκτού «ριζώματος» να εξελιχθεί σε στρατηγικό άξονα και πόλο ανάπτυξης, ο οποίος θα διασχίζεται στο εσωτερικό του από γραμμικά πάρκα πρασίνου και ιστορικούς άξονες της πόλης, μετασχηματισμένους σε πεζόδρομους.





Στρατηγικοί άξονες και πόλοι ανάπτυξης:

- Πόλος διεθνούς και εθνικής εμβέλειας
- Πόλος εθνικής και μητροπολιτικής εμβέλειας
- Πόλος ενδοπεριφερειακής εμβέλειας
- Αναπτυξιακός άξονας διεθνούς και εθνικής εμβέλειας
- Αναπτυξιακός άξονας εθνικής και μητροπολιτικής εμβέλειας

ΑΘΗΝΑ

Το ΤΕΕ οργανώνει ειδικό διήμερο

Οι μελλοντικές εξελίξεις μεγάλων πολεοδομικών συγκροτημάτων, και συγκεκριμένα οι περιπτώσεις Παρισιού και Αθήνας, θα αποτελέσουν το θέμα ενός Δημέρου που αποφάσισε να οργανώσει το ΤΕΕ σε συνεργασία με τον πρόεδρο της Ελληνικής Αρχιτεκτονικής Εταιρείας Γιάννη Μιχαήλ στις αρχές Σεπτεμβρίου και οπωσδήποτε πριν τη λήξη της διαβούλευσης για το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας.

Στο Διήμερο, εκτός των άλλων, θα προσκληθούν και σημαντικά στελέχη της διοργάνωσης «Grand Paris» (των προτάσεων δέκα διεθνούς εμβέλειας γραφείων αρχιτεκτονικών και πολεοδομικών μελετών για το ρυθμιστικό του Παρισιού), ως κεντρικοί ομιλητές, ενώ κατά τη δεύτερη ημέρα θα οργανωθεί στρογγυλό τραπέζι ειδικά για το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας.

Οι θέσεις των προβλεπόμενων νέων και των παλαιών πόλων ανάπτυξης σημειώνονται με εικονίδια σε σχήμα σφαίρας και οι άξονες με ισοπαχείς γραμμικές λωρίδες, ανάλογα με τη σημασία τους.

Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ

Ρυθμιστικό Σχέδιο Αττικής 2009: κριτική αποτίμηση - προοπτικές

Βρισκόμαστε -έως το Σεπτέμβριο- σε μία φάση «συζήτησης» για το δεύτερο Ρυθμιστικό Σχέδιο (ΡΣ) στην ιστορία της Αθήνας, 25 χρόνια μετά τη θεσμοθέτηση του πρώτου, το 1985, που με μικροαλλαγές ισχύει έως σήμερα. Στο κείμενο αυτό αναφέρονται επιλεκτικά ορισμένα σημεία από την κριτική και τις προτάσεις, που αναδείχθηκαν στη σχετική δημόσια επιστημονική συζήτηση που οργανώθηκε στις 22 Ιουνίου 2009 στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, με πρωτοβουλία του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος.

1. Η οικιστική έκρηξη της Αθήνας προς την Αττική και το ΡΣΑ/85

Βασικός στρατηγικός στόχος του ΡΣΑ/85 ήταν «η ανάσχεση

της διόγκωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και ο αναπροσανατολισμός των επενδύσεων στην περιφέρεια της χώρας». Εν τούτοις, η περίοδος αυτή σηματοδεύτηκε από την οικιστική έκρηξη της πόλης, με μεγάλη διάχυση οικο-

Συμπεράσματα ημερίδας

νομικών δραστηριοτήτων και κατοικίας σε όλη την Αττική. Εδώ θα επισημάνουμε δύο μόνο όψεις αυτής της ουσιαστικής ακύρωσης του ρυθμιστικού σχεδιασμού:

- Η οικιστική έκρηξη προς την Αττική δεν είναι μόνο το αποτέλεσμα αποσπασματικών χωροθετήσεων ιδιωτών «στα κενά του νόμου». Ακολούθησαν τα μεγάλα, στρατηγικής σημασίας, έργα που προώθησε και το κράτος, ερήμην

του ΡΣΑ/85: κυρίως Αεροδρόμιο στα Σπάτα, Αττική Οδός αλλά και μετρό, προαστιακός, ολυμπιακά έργα κ.ο.κ.

- Το ΡΣΑ/85 είχε εν τούτοις σημαντική παρουσία στα πολεοδομικά πράγματα, όχι με την εφαρμογή των ρυθμίσεων που προβλέπει, αλλά μέσα από τις αντιφάσεις λόγου και σχεδιασμών: Οι στρατηγικοί στόχοι που έχουν παραμείνει στο κείμενο του Νόμου, αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη μίας νομολογίας από το ΣΤΕ, που στήριξε πολλές προσπάθειες ακύρωσης έργων για περιβαλλοντικούς λόγους και δημιουργία τριβές σε ρυθμίσεις που προωθεί το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Πρόκειται αναμφισβήτητα για εκδηλώσεις βαθιάς ρήξης της Διοίκησης με το σύστημα σχεδιασμού που, προφανώς, αντανακλά

ΣΕΠΟΧ

Νέο ΡΣΑ: Παραβλέπει κοινωνικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους

Το σχέδιο νόμου για το νέο ΡΣ Αθήνας - Αττικής, προωθεί έναν σχεδιασμό, που βασική του πρόνοια φαίνεται να αποτελεί η επενδυτική - επιχειρηματική διευκόλυνση, αφήνοντας στην άκρη κοινωνικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους ή χρησιμοποιώντας τις ως «άλλοθι» στην εξυπηρέτηση ενός «αναπτυξιακού» οράματος πολύ μακριά από την καθημερινότητα του πολίτη της «αττικής Μητρόπολης». Επίσης νομιμοποιεί και επικυρώνει την υφιστάμενη κατάσταση και ενσωματώνει τις τάσεις ανάπτυξης που έχουν ήδη δημιουργηθεί.

Αυτά είναι δύο από τα κύρια συμπεράσματα της ημερίδας που διοργάνωσε ο Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών

(ΣΕΠΟΧ), στο πλαίσιο της διαβούλευσης υπό την οποία έχει θέσει το ΡΣΑ ο υπουργός ΠΕΧΩΔΕ Γ. Σουφλιάς.

Στην Ημερίδα είχαν προσκληθεί και παραβρέθηκαν εκπρόσωποι των κομμάτων, φορείς που εκπροσωπούνται στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας και Αειφόρου Ανάπτυξης, επιστημονικοί φορείς, ΜΚΟ και μέλη του ΣΕΠΟΧ.

Η έναρξη της ημερίδας έγινε από την Πρόεδρο του ΣΕΠΟΧ αρχιτέκτονα πολεοδόμο **Βιβή Μπάτσου**, η οποία τόνισε:

«Η προώθηση από το ΥΠΕΧΩΔΕ και τον ΟΡΣΑ σε δημόσια διαβούλευση του νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου για Αθήνα - Αττική, 25 χρόνια μετά τη θέσπισή του είναι εύλογη, θετική και αναγκαία.

Το σχέδιο Νόμου με σημαντική καθυστέρηση, φιλοδοξεί και καταθέτει ένα συνολικό Ρυθμιστικό Σχέδιο για την πολεοδομική ανάπτυξη της Αττικής, σε αντιδιαστολή με τις σημειακές τροποποιήσεις που έγιναν κυρίως τα τελευταία χρόνια.

Ο ΣΕΠΟΧ, επιστημονικός και επαγγελματικός φορέας που έχει άμεση σχέση με την οργάνωση του χώρου, αντιμετωπίζει θετικά αλλά και κριτικά κάθε βήμα προς την εδραίωση του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού στη χώρα μας. Είναι, λοιπόν, εύλογο να συνεισφέρει ενεργά στη δημόσια διαβούλευση καθότι το διεπιστημονικό δυναμικό των μελών του έχει και το ενδιαφέρον να συμμετάσχει στο διάλογο και να ασκή-

μεγάλες αντιθέσεις απέναντι σε βασικά θέματα στρατηγικής. Η βάση αυτών των ρήξεων μπορεί να εντοπιστεί στη διεθνή πολιτική - οικονομική συγκυρία.

Μπορούμε να πούμε ότι η έμπρακτη ακύρωση του ΡΣΑ/85 αποτελεί εκδήλωση συντονισμού με τη «στροφή» της δεκαετίας του '80 προς το νεοφιλελευθερισμό και την «παγκοσμιοποίηση». Η στροφή αυτή θα ενταθεί μετά την ανάληψη της Ολυμπιάδας, το 1996, που πυροδοτεί και την παραγωγή των μεγάλων έργων. Σε αυτό το πλαίσιο, θεωρείται ότι «τα μεγάλα έργα» θα αποτελέσουν, όχι μόνο την «ατμομηχανή» της οικονομίας, αλλά και όχημα της βελτίωσης του διεθνούς ρόλου και της ευρύτερης οικονομικής ανάπτυξης τόσο της χώρας, όσο και της πρωτεύουσας. Χαρακτηριστικές είναι οι μεταλλαγές που σημειώνονται στον κατασκευαστικό τομέα. Αναδύονται και στην Ελλάδα μεγάλες κατασκευαστικές επιχειρήσεις, σε συντονισμό με το

τραπεζικό κεφάλαιο, που επιδιώκουν να δραστηριοποιηθούν τόσο στα δημόσια έργα υποδομής, όσο και στην οικοδομή, εισάγοντας νέα δεδομένα σε σχέση με τον «παραδοσιακό» τύπο οικοδόμησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

2. ΡΣΑ/09 ως εργαλείο διαχείρισης αστικής ανάπτυξης: νομιμοποίηση (ετεροχρονισμένη) ενός νεοφιλελεύθερου προτύπου;

Τα πιο πάνω περιγράφουν σε αδρές γραμμές και τη σημερινή συγκυρία στη χώρα μας, με την οικοδομή και κυρίως τα έργα υποδομής να ανάγονται όντως σε «ατμομηχανή» της οικονομίας και βασικό μέσο για την περιπόθητη διατήρηση θετικού πρόσημου στο ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ στη χώρα μας. Το ΡΣΑ/09, υιοθετώντας μία νέα φιλοσοφία αστικής ανάπτυξης σε σχέση με το ΡΣΑ/85, προβλέπει «βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και ενίσχυση

του ρόλου της Αθήνας ως πόλης - πύλης της Ν/Α Ευρώπης» και φαίνεται να συντονίζεται άρρηκτα με το στόχο της ανάπτυξης του τομέα των κατασκευών.

Η διεθνής συγκυρία, όμως, σήμερα, βρίσκεται σε εντελώς διαφορετική κατεύθυνση. Αναγνωρίζεται ότι οι νεοφιλελεύθερες πρακτικές στον τομέα της οικοδομής λειτούργησαν ως καταλύτες για την εκδήλωση της διεθνούς κρίσης σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι η περιβαλλοντική κρίση και η κλιματική αλλαγή, που επιταχύνθηκαν, είναι πλανητικές και θα έχουν καταλυτικές συνέπειες στα επόμενα χρόνια, με ένταση και σημασία που υπερβαίνει τους σημερινούς πεπερασμένους προβληματισμούς και οικονομικούς δείκτες.

Η Αττική δεν αποτελεί όαση εξαίρεσης από την περιβαλλοντική κρίση. Οι πιέσεις και καταστροφές εις βάρος του περιβάλλοντος είναι αισθητές, ενώ και στο κοινω-

σει εποικοδομητική κριτική για τη βελτίωση των όσων προτείνονται στο σχέδιο ΡΣΑ/2009.

Η εκδήλωση είχε, μεταξύ άλλων, σκοπό να απαντήσει στους προβληματισμούς και τα ερωτήματα του ΣΕΠΟΧ για το νέο ΡΣΑ.

Έξι βασικά ερωτήματα - προβληματισμοί

Η πρόεδρος έθεσε 6 βασικά ερωτήματα - προβληματισμούς του ΣΕΠΟΧ για το νέο ΡΣΑ που ήταν τα εξής:

1. Ελάχιστες προϋποθέσεις σχεδιασμού μιας νέας περιόδου του ΡΣΑ και του Προγράμματος Προστασίας Περιβάλλοντος της περιοχής αναφοράς του, αποτελούν:

- η εκτίμηση των χωρικών επιπτώσεων εφαρμογής της προηγούμενης περιόδου σ' όλα τα επίπεδα του χώρου και

- η αξιολόγηση: α) των δυνατότητων ανταπόκρισής του στις ρα-

γδαίες εξελίξεις μιας περιόδου «ανακατατάξεων» και β) της αποτελεσματικότητας των μέσων και τρόπων εφαρμογής και διαχείρισής του.

Η έλλειψη διαφοροποιημένων τεκμηριωμένων στοιχείων και διαλόγου πάνω στα προηγούμενα σημεία αποτελεί κατά τη γνώμη μας μείζον πρόβλημα για μία συγκροτημένη κριτική τοποθέτηση.

Πώς αντιμετωπίζεται αυτή η έλλειψη από το Σχέδιο Νόμου;

2. Στο πλαίσιο της νέας περιόδου της παγκόσμιας κρίσης (οικονομικής, ενεργειακής, προσαρμογής - απάντησης στην κλιματική αλλαγή) και των νέων τρόπων/χώρων διακυβέρνησης και προγραμματισμού, οι μητροπόλεις επαναπροσδιορίζουν πολλές από τις «αντιλήψεις» τους:

- ως προς τη θέση τους στα διάφορα επίπεδα του χώρου (περιφερειακές αγορές, πολυκεντρικότητα κλπ.) και

- ως προς τη δομή τους (συμπαγής ιστός, φυσικός χώρος, διαχείριση οικολογικών ισορροπιών, κλπ.).

Πώς μπορεί να ανταποκριθεί το νέο ΡΣΑ στις προκλήσεις και στα σύγχρονα ερωτήματα που προαναφέρθηκαν, ο τρόπος σύνταξής του (έλλειψη ουσιαστικού διαλόγου με τα κρίσιμα χωρικά επίπεδα) και το περιεχόμενό του;

Μήπως απαιτείται αναθεώρηση των ιεραρχήσεων;

3. Μετάβαση από το «ΡΣ Αθήνας» του '85 στο Σχέδιο Νόμου για το «ΡΣ Αττικής» του 2009: Ποια είναι τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία, που προκύπτουν από τη μετάβαση του χωρικού πλαισίου αναφοράς από την Αθήνα στην Αττική;

4. Η αναγωγή του ΡΣ Αττικής σε περιφερειακό πλαίσιο αναφέρεται στην Περιφέρεια Αττικής και δεν λαμβάνει υπόψη τις ευρύτερες μητροπολιτικές/διαπεριφερειακές ε-



νικό πεδίο εντοπίζονται νέου τύπου ζητήματα, όπως η εγκατάσταση μεταναστευτικών ομάδων, οι μεταλλαγές του χαρακτήρα, οι πιέσεις στα μεσαία στρώματα κ.ο.κ.

Το ΡΣΑ/09 δεν αγνοεί, στο λόγο που αρθρώνει, τη σημερινή επιστημονική συζήτηση και δεν μπορεί να αγνοήσει το επίπεδο περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης οικολογικών κινημάτων και πολιτών. Ο λόγος αυτός, όμως, είναι μόνο ρητορικός, αφού υπονομεύεται συστηματικά από την κυρίαρχη λογική ενίσχυσης της αστικής ανταγωνιστικότητας και της προώθησης του τομέα των κατασκευών. Αντιφάσεις λόγου/ρυθμίσεων, υπερβολικά εξειδικευμένες αναφορές σ' ένα πλαίσιο αοριστίας και αποφυγή δεσμεύσεων αποτελούν τα χαρακτηριστικά του ογκώδους σχεδίου Νόμου για το ΡΣΑ/09. Επισημαίνονται ορισμένα ενδεικτικά σημεία:

- Διακηρύσσεται η στήριξη «της πολυκεντρικής δομής», με

«ενίσχυση των πυρηνικών κέντρων των Δήμων». Ο στόχος αυτός, όμως, ακυρώνεται αφού εισάγονται σειρά προβλέψεων, όπως συστήματα κέντρων και συμπληρωματικοί πόλοι, άξονες και πόλοι ανάπτυξης διεθνούς έως ενδοπεριφερειακής σημασίας, κατευθύνσεις για παρεμβάσεις μητροπολιτικού χαρακτήρα με επιχειρηματικές ζώνες, εμπορευματικά κέντρα κ.ο.κ. (άρθρα 11, 12 και 17). Πρόκειται για ρυθμίσεις ευρύτατες, που αλληλοεπικλύπτονται και δημιουργούν ένα χαλαρό και ευέλικτο πλέγμα, με έμφαση στην επιχειρησιακή διάσταση και τη δυνατότητα υλοποίησης επενδύσεων και έργων. Μέσα από αυτό, νομιμοποιείται και επικυρώνεται η σημερινή κατάσταση ανεξέλεγκτης οικιστικής έκρηξης στην Αττική, ενσωματώνονται οι τάσεις που έχουν δημιουργηθεί και αφήνεται η αγορά να ρυθμίσει το μέλλον της χωρικής ανάπτυξης.

- Διακηρύσσεται η αρχή της

«συμπαγούς πόλης», με στόχο τη διοχέτευση «της οικιστικής ανάπτυξης σε υφιστάμενους πόλους και οικισμούς» (άρθρο 13). Εκτός από όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω, την αρχή αυτή υπονομεύει και η έλλειψη οποιασδήποτε ουσιαστικής πρόβλεψης για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης, αλλά και οι ίδιες οι τεράστιες επεκτάσεις των σχεδίων πόλεων που έχουν δρομολογηθεί τα τελευταία χρόνια.

- Εισάγονται, για τη συγκεκριμενοποίηση των όρων χωρικής ανάπτυξης που προβλέπει το ΡΣΑ/09, νέα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού, τα Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Ενοτήτων (ΣΧΑΕ). Έτσι, ακόμη και οι προβλέψεις - ευκολόγια του ΡΣΑ/09 δεν θα αποκτήσουν ρυθμιστική υπόσταση σε διάστημα μικρότερο των 4 χρόνων από σήμερα.

- Ο συνδυασμός της ασάφειας με την προωθημένη φρασεολογία δεν θα αποτελούσε έκπληξη αν ανανεώσει την «παράδοση» των

«τριβών» με το ΣΤΕ, ακυρώνοντας έτσι ακόμη και την όποια αναπτυξιακή δυναμική έχει ταχθεί να προάγει το ΡΣΑ/09.

3. Σημεία για εναλλακτικές προοπτικές στη σημερινή συγκυρία

Ένα Ρυθμιστικό Σχέδιο που συντάσσεται 25 χρόνια μετά το προηγούμενο, με γνώση των διαδικασιών που το ακύρωσαν και μέσα σε μια συγκυρία όπου η κρίση στο περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία και η αναγκαιότητα κεντρικών ρυθμίσεων έχουν δραματική ένταση, έπρεπε να προσανατολιστεί σε κατευθύνσεις που να συντονίζονται με τα αιτήματα των καιρών και τις επεξεργασίες της συνειδητοποιημένης επιστημονικής κοινότητας. Άλλωστε, σήμερα, πολλές πόλεις καινοτομούν και προσφέρουν ιδέες και παραδείγματα σε διάφορα επίπεδα σχεδιασμού.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο αναδεικνύονται κάποια σημεία που, ε-

πιδράσεις της Αθήνας:

- Είναι σκόπιμη η αναγωγή αυτή σε ένα ανώτερο ιεραρχικά επίπεδο σχεδιασμού, με δεδομένο ότι έτσι αφενός το ΡΣ Αττικής χάνει από το πολύ σημαντικό περιεχόμενο ενός κλασικού ΡΣ Αθήνας και χρειάζεται άλλες μελέτες για να το «συμπληρώσουν», αφετέρου έρχεται αντιμέτωπο με το πρόβλημα θεσμικού πλαισίου αναφοράς, καθόσον, ως περιφερειακό πλαίσιο, θα έπρεπε να υπάγεται στις διατάξεις εκπόνησης, δημοσιοποίησης, παρακολούθησης και εγκριτικών διαδικασιών κλπ. του Ν. 2742/99;

- 5. Στις κατευθύνσεις και προβλέψεις του ΡΣ Αττικής 2009 περιλαμβάνονται νέοι πόλοι, προσέλκυση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων κατά μήκος αξόνων, νέα οδικά δίκτυα (π.χ. οδικοί άξονες Υμηττού) κλπ., που ευνοούν τη συνεχή αστική επέκταση, αντί της κατά προτεραιότητα προώθησης των αναπλάσεων κυρίως σε περιοχές

του κέντρου (ιστορικού και ευρύτερου) και της ενίσχυσης του πρασίνου και των ελεύθερων χώρων.

- Μπορεί να διεκδικηθεί ένας διεθνής ρόλος για την Αθήνα ως μητροπολιτικό πόλο «ευγενών» επενδύσεων, ενώ διαθέτει υποβαθμισμένο οικιστικό περιβάλλον, με κέντρο συνεχώς περιθωριοποιούμενο, με υποβαθμισμένη ταυτότητα, χωρίς αντιμετώπιση της τρωτότητάς της στην κλιματική αλλαγή, και με προβλήματα υποδομών ποιότητας ζωής και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος;

- Είναι αποτελεσματική η πολιτική γης με εργαλείο τις αναπλάσεις για την αναβάθμιση του κέντρου της Αθήνας και της ποιότητας ζωής, όταν παράλληλα επιτρέπονται οι επεκτάσεις και δεν προστατεύεται απόλυτα ο εναπομένον φυσικός χώρος (ορεινοί όγκοι και φυσικά τοπία, ακτές, γεωργική γη, κλπ.);

- 6. Είναι ικανοποιητικός ο βαθμός και ο τρόπος ενσωμάτωσης

της γενικής αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης από το νέο ΡΣ ως περιβαλλοντική διάσταση στο σχεδιασμό τόσο στους επιμέρους τομείς όσο και το σύνολο των διαδικασιών;

Αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά η αναγκαιότητα βιοκλιματικού σχεδιασμού;

Α. Το Σ/Ν προτείνει την οριοθέτηση χωρικών ενοτήτων του ΡΣΑ και την οργάνωση της ανάπτυξης με την εκπόνηση Σχεδίων Χωρικής Ανάπτυξης των Ενοτήτων (ΣΧΑΕ) εντός τριετίας. Αντί ενός σχεδιασμού με πιθανά αποσπασματικό χαρακτήρα, μήπως θα ήταν προτιμότερο να προηγηθεί και να θεσμοθετηθεί ένα ενιαίο για όλη την Αττική σχέδιο βασικής οργάνωσης (π.χ. ζωνών προστασίας, χωροθετήσεων κατοικίας, ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων, υπηρεσιών, αναψυχής, μεταφορών κλπ.) στη βάση του οποίου να προχωρήσουν τα εξειδικευμένα ΣΧΑΕ;

Β. Η εισαγωγή ενός ακόμη επιπέδου σχεδιασμού στο ήδη βεβαρημένο σύστημα χωρικού σχεδιασμού της χώρας, δεν σημαίνει ότι παραπέμπεται στις ελληνικές καλένδες η διατύπωση κατευθύνσεων για τα υποκείμενα σχέδια και λοιπές διοικητικές πράξεις, πράγμα που είναι στο επίκεντρο του ρόλου ενός ΡΣ;

Γ. Είναι αναγκαιότητα η ενσωμάτωση των κατευθύνσεων για τα ΣΧΑΕ στη μελέτη για το ΡΣΑ;

Δ. Οι προτεινόμενες χωρικές ενότητες είναι οι ενδεδειγμένες;

Τα παραπάνω ερωτήματα και οι απαντήσεις που προέκυψαν από τις εισηγήσεις, τις παρεμβάσεις και τη συζήτηση, θα αποτελέσουν βάση για την τελική διαμόρφωση των θέσεων του ΣΕΧΟΠ για το Νέο ΡΣΑ.

Βασικά συμπεράσματα

Στην ημερίδα δόθηκε έμφαση στην αναγκαιότητα της επικαιρο-

νώ αγνοούνται από το ΡΣΑ/09, θεωρούμε ότι θα ήταν χρήσιμο να αποτελέσουν αντικείμενο προβληματισμού στη συζήτηση που έχει ανοίξει, γιατί ευνοούν περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς στόχους, χωρίς να αγνοούν τις οικονομικές - παραγωγικές διαστάσεις της αστικής ανάπτυξης. Ενδεικτικά:

- Να δοθεί έμφαση στη σαφή οριοθέτηση και προστασία των περιοχών οικολογικού ενδιαφέροντος, είτε ως περιοχών φυσικού περιβάλλοντος, είτε ως περιοχών γεωργικής εκμετάλλευσης - που επίσης αποτελούν κρίσιμη περιβαλλοντική συνιστώσα. Να περιέλθουν σε δημόσια κτήση όλες οι κρίσιμες οικολογικά περιοχές και να αποδοθούν σε δημόσια χρήση και έλεγχο οι μεγάλοι αδόμητοι χώροι που περιλαμβάνουν στρατόπεδα, ιδιοκτησίες δημόσιων οργανισμών και οργανισμών κοινής ωφέλειας. Στη διαδικασία αυτή σημαντικό ρόλο έχουν τα νέα εργαλεία της «τράπεζας γης» και του «πράσινου ταμείου».

- Να εισαχθούν στρατηγικές που ευνοούν ειδικά και ρητά την ανάπτυξη και σε άλλους τομείς, πλην της οικοδομής και των υποδομών, όπως, π.χ., η εκπαίδευση, η έρευνα, η υγεία, ο πολιτισμός. Φυσικά εδώ, πέρα από πολιτικό όραμα, προϋποτίθεται και συντονισμός των χωρικών ρυθμίσεων - και των φορέων τους - με τους υπόλοιπους φορείς της κυβερνητικής πολιτικής. Αυτό, όμως, αποτελεί ένα μεγάλο έλλειμμα, που το ΥΠΕΧΩΔΕ όχι μόνο δεν αντιμετώπισε, αλλά ούτε φαίνεται να έθεσε τελικά, έστω ως αίτημα.

- Να υπάρξουν επεξεργασίες και κατευθύνσεις για τη στροφή της δραστηριότητας των κατασκευαστικών επιχειρήσεων σε έργα αναπλάσεων του υφιστάμενου ιστού, επισκευών κτιρίων με βιοκλιματική διάσταση, διατήρηση - αναβάθμιση περιοχών οικολογικού ενδιαφέροντος, κ.ο.κ. και προς την κατασκευή άλλων υποδομών, αντί της σημερινής ώθησής τους προς την κατασκευή αυτοκινητοδρόμων.

- Να ελεγχθεί η διάχυση, με δραστικό περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης, αυστηρό καθορισμό της δυνατότητας επεκτάσεων και αποτροπή της οικοδόμησης κατά τους (υφιστάμενους και νέους) οδικούς άξονες, προς όφελος μιας οργάνωσης πολυκεντρικής, σε αντιστοιχία με την παλιά δομή της Αττικής, που θα πρέπει να υποστηριχθεί συστηματικά με μέσα σταθερής τροχιάς.

- Να αναπτυχθεί συστηματικός προβληματισμός για τα υφιστάμενα κέντρα και τις κεντρικές χρήσεις εντός του αστικού ιστού, που απειλούνται από την ανεξέλεγκτη σημερινή ανάπτυξη των μεγάλων εμπορικών - ψυχαγωγικών συγκροτημάτων και όσων προσιωμίζονται από το ΡΣΑ/09. Για το κέντρο της Αθήνας έχει ιδιαίτερη σημασία η χωροθέτηση της Δημόσιας Διοίκησης, που έχει κατά την τελευταία περίοδο διαχυθεί τυχαία (;), ακολουθώντας τα αποτελέσματα των διαγωνισμών που πραγματοποιήθηκαν για την εξασφάλιση κτιρια-



ποίησης του ΡΣΑ, η οποία κρίθηκε εύλογη και αναγκαία, μετά από 25 χρόνια εφαρμογής του Ν. 1515/85.

- Το υπό διαβούλευση ΡΣΑ επιδέχεται κριτική τόσο ως προς τις προθέσεις όσο και στα επιμέρους μέσα που προβάλλει για την επίτευξη των στόχων που θέτει.

- Προωθεί έναν σχεδιασμό που βασική του πρόνοια φαίνεται να αποτελεί η επενδυτική - επιχειρηματική διευκόλυνση, αφήνοντας στην άκρη κοινωνικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους ή χρησιμοποιώντας τις ως «άλλοθι» στην εξυπηρέτηση ενός «αναπτυξιακού» οράματος πολύ μακριά από την καθημερινότητα του πολίτη της «αττικής Μητρόπολης».

- Το υπό συζήτηση Σχέδιο Νόμου επί της ουσίας νομιμοποιεί και επικυρώνει την υφιστάμενη κατάσταση και ενσωματώνει τις τάσεις ανάπτυξης που έχουν ήδη δημιουργηθεί.

Περατέρω κρίσιμα σημεία που τονίστηκαν ήταν:

- Ο κανονιστικός και μη επιχειρησιακός χαρακτήρας του νέου ΡΣΑ.

- Η μη αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης και η μη αξιολόγηση των επιπτώσεων από τα προτεινόμενα έργα - μέτρα - δράσεις.

- Η μη αναφορά σε βασικά προγραμματικά μεγέθη, καθώς και σε προτεραιότητες στους στόχους.

- Ο μη προσδιορισμός του κόστους και των πηγών χρηματοδότησης του Προγράμματος Δράσης.

Επίσης, διαπιστώθηκαν ζητήματα κρίσιμα, τα οποία χρήζουν διευκρινίσεων, συμπληρώσεων και διορθώσεων:

- Η χωρική αναφορά του νέου ΡΣ περιορίζεται στην Αττική, μη λαμβάνοντας υπόψη την ευρύτερη περιοχική επιρροή - εξάρτησης της Αθήνας.

- Ο χαρακτήρας του σχεδίου αποτελεί ένα ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα, εάν δηλ. επέχει θέση Περιφερειακού Πλαισίου ή Ρυθμιστικού Σχεδίου και πώς αυτό τεκμηριώνεται.

- Αμφισβητήθηκε η αναγκαιότητα ενός επιπλέον επιπέδου σχεδιασμού, των ΣΧΑΕ, σ' ένα, ήδη, βεβαρημένο σύστημα σχεδιασμού.

- Ο διεθνής ρόλος της Αθήνας δεν αποσαφηνίζεται. Υποστηρίχθηκε ότι ο μόνος διεθνής ρόλος που θα μπορούσε να παίξει η Αθήνα είναι ο «πολιτιστικός - τουριστικός». Ρόλος που θα βοηθήσει στην προστασία του περιβάλλοντος, με την ανάπλαση του θαλάσσιου μετώπου, την αποκατάσταση των ακτών κλπ. Ο πολιτισμός πρέπει να μπει στην αντίληψη αυτού του σχεδίου.

- Δεν εναρμονίζεται με τα εγκεκριμένα Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού το Γενικό και τα Ειδικά



κών εγκαταστάσεων. Ένα θετικό σημείο εδώ: Το ΡΣΑ/09 αναφέρει ρητά ότι η Βουλή θα παραμείνει στη θέση που βρίσκεται (άρθρο 27)!

- Να υπάρχουν επεξεργασίες και ειδικά μέτρα για τη διατήρηση - αναβάθμιση περιβαλλοντικών πόρων, όπως το νερό, ο αέρας, καθώς και για τη διαχείριση απορριμμάτων, ακτινοβολιών κ.ο.κ. -Ζητήματα τα οποία απουσιάζουν ή αναφέρονται χωρίς εξειδικεύσεις που να μπορούν να στηρίξουν πολιτικές προστασίας.

- Να αναπτυχθεί η συζήτηση για την έννοια της κοινωνικής συνοχής, η ενίσχυση της οποίας, ασφαλώς σε συντονισμό με το λόγο διεθνών οργανισμών, εμφανίζεται ως στόχος του ΡΣΑ/09. Η έννοια, όμως, παραμένει ρευστή και δεν συνδέεται με κοινωνικές

διαστάσεις της αστικής ανάπτυξης, όπως η κοινωνική πόλωση, οι πιέσεις στα μεσαία στρώματα, η εγκατάσταση των μεταναστευτικών ομάδων κ.ο.κ., που στη σημερινή συγκυρία συνδέονται συχνά με πρωτοφανή για τη χώρα μας φαινόμενα και εντάσεις.

Ζητήματα αυτής της τάξεως -στα οποία θα μπορούσαν φυσικά να προστεθούν πολύ περισσότερα- έχουν ήδη τεθεί μέσω του διαλόγου που έχει αναπτυχθεί. Η επιστημονική κοινότητα θέλει -και πρέπει- να συμβάλει ώστε οι διατυπώσεις και διακηρύξεις του ΡΣΑ/09 να μετατραπούν σε δεσμεύσεις και μέτρα που θα καθοδηγήσουν το σημερινό πρότυπο ανάπτυξης του χώρου σε κατευθύνσεις συνειδητές οικολογικά και κοινωνικά. Με αυτόν το στόχο πρέπει να αναπτύξουμε τη συζήτησή μας.



Για την ημερίδα συνεργάστηκαν οι Φ. Βαταβάλη, Θ. Βλαστός, Κ. Γεράρδη, Ν. Γεωργακόπουλος, Μ. Ζήφου, Μ. Κаланτζοπούλου, Ρ. Κλαμπασέα, Π. Κουτρολύκου, Μ. Μαντουβάλου, Μ. Μαυρίδου, Ν. Μπελαβίλας, Θ. Παγώνης, Γ. Πατρίκιος, Ι. Πολύζος, Π. Σαμαρίνης, Γ. Σαρηγιάννης και Ε. Χατζηκωνσταντίνου. Κείμενα εισηγήσεων στο: www.arch.ntua.gr/envlab

για τις ΑΠΕ, τη Βιομηχανία και τον Τουρισμό.

- Δεν αντιμετωπίζεται το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών του. Ποια θα είναι η αντιμετώπιση στα θέματα κατοικίας, στον τουρισμό, στις μεταφορές κλπ.

- Οι αναπτυξιακοί στόχοι βασίζονται κυρίως στην οικονομική ανάπτυξη, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και στην ενίσχυση του ρόλου της Αθήνας ως πόλης-πύλης για την Ν.Α. Ευρώπη. Ενισχύεται έτσι η γενική τάση μεγέθυνσης της

Αθήνας - Αττικής, εις βάρος της βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής.

- Η πρόταση δημιουργίας νέων πόλων σε κομβικά σημεία του δικτύου μεταφορών σε συνδυασμό με την προώθηση νέων δικτύων μεταφορών θα οδηγήσει στη συνέχιση των γραμμικών επεκτάσεων. Προτεραιότητα δίδεται σε νέους οδικούς άξονες, έναντι της ολοκλήρωσης του δικτύου μετρό.

- Το οικιστικό πρότυπο προτείνει τη «συμπαγή πόλη» με στόχο τον περιορισμό της διάσπαρτης δόμη-

σης στον εξωαστικό χώρο. Η έλλειψη πολιτικής γης επιτρέπει την καταστρατήγηση της ισχύουσας νομοθεσίας εις βάρος του περιβάλλοντος.

- Το ιστορικό κέντρο της Αθήνας συνεχώς υποβαθμίζεται. Έχει ανάγκη αναβίωσης με την ενίσχυση λειτουργιών διοίκησης και «διαχρονικού» πολιτισμού. Δεν προβλέπεται δυνατότητα χρηματοδότησης των αναγκαίων αναπλάσεων (4ο ΚΠΣΑ, ΕΣΠΑ).

- Το ισχύον ΡΣΑ κατά μεγάλο μέρος δεν εφαρμόστηκε. Η δια-

σφάλιση της εφαρμογής του νέου ΡΣ απαιτεί ισχυρό «μητροπολιτικό φορέα διακυβέρνησης» με πολιτική νομιμοποίηση.

Ο ΣΕΠΟΧ θεωρεί ότι όλα τα παραπάνω, μαζί με όσα ζητήματα έχουν ήδη τεθεί από άλλους φορείς, καθώς και από την επιστημονική κοινότητα θα συμβάλουν ώστε οι προτάσεις του ΡΣΑ να αποτελέσουν δέσμευση και να επιβάλουν μέτρα, ώστε να οδηγήσουν την ανάπτυξη της Αττικής σε συνειδητή, οικολογικά και κοινωνικά, κατεύθυνση.

Οι συμμετέχοντες

Η ημερίδα είχε δύο ενότητες. Η πρώτη ενότητα, με προεδρεύοντα τον **Γιάννη Κιουσόπουλο**, καθηγητή πολεοδομίας, περιελάμβανε 6 εισηγήσεις που παρουσίασαν οι:

- **Ρέα Καλοκάρδου**, αρχ. πολεοδόμος, με θέμα: «Κριτική τοποθέτηση της Μόνιμης Επιτροπής Χωροταξίας - Πολεοδομίας του ΣΕΠΟΧ στο νέο ΡΣΑ».

- **Καίτη Συκιανάκη**, πρόεδρος του ΟΡΣΑ με θέμα: «Παρουσίαση και ανάπτυξη της Μελέτης του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας - Αττικής για το νέο ΡΣΑ».

- **Λουδοβίκος Βασενχόβεν**, καθηγητής ΕΜΓΠ,

με θέμα: «Ο χαρακτήρας και οι προτεραιότητες του ΡΣΑ ως Στρατηγικού Μητροπολιτικού Σχεδίου».

- **Δημήτρης Οικονόμου**, καθηγητής Παν. Θεσσαλίας, με θέμα: «Κριτική τοποθέτηση του νέου ΡΣΑ».

- **Παύλος Λουκάκης**, καθηγητής Παντείου με θέμα: «Νέα δεδομένα για το ΡΣΑ υπό το φως του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδιασμού».

- **Αθανάσιος Αραβανανός**, καθηγητής ΕΜΓΠ, με θέμα: «Επιστημονικές για το κέντρο της Αθήνας και λοιπές συγκεντρώσεις κεντρικών λειτουργιών».

Η δεύτερη ενότητα, με συντονιστές τα μέλη του ΣΕΠΟΧ, **Γιάννη Μιχαήλ**, πρόεδρο της Ελληνικής Εταιρείας για την προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, **Ρένα Κλαμπασέα**,

εντ. λέκτορα ΕΜΓΠ και **Εφη Καραθανάση**, αν. μέλος του ΔΣ του ΣΕΠΟΧ, περιελάμβανε παρεμβάσεις βουλευτών και εκτροσώπων φορέων. Ειδικότερα, παραβρέθηκαν οι βουλευτές **Γ. Ορφανός** (ΝΔ), **Ι. Μανιάτης** και **Ηλ. Μπεριάτος** (ΠΑΣΟΚ), **Άννα Φιλίνη** (ΣΥΡΙΖΑ), **Β. Αποστολάτος** (ΛΑΟΣ) και οι: **Ρ. Κλουτσιανιώτη**, αρχ. - πολεοδόμος, μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας (ΤΕΕ), **Ν. Χλύκας** (ΓΕΩΤΕΕ), **Φ. Κοσμογλου**, αρχιτέκτων - πολεοδόμος (ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ), **Αν. Νικολάου** (Ελληνική Εταιρεία για την προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς), **Ηλ. Γιαννίρης** (Παρατηρητήριο Ελευθερών Χώρων) και **Π. Τότσικας** (Παναττικό Δίκτυο Κινημάτων).

αλλά και εγχώρια παραδείγματα αστικής πολιτικής –που ως πολιτική παραμένει η «τέχνη του εφικτού»– απέδειξαν ότι είναι πραγματικότερη η προσέγγιση των παράλληλων επεμβάσεων in tra muros και νέων επεκτάσεων.

Θα μπορούσε να λεχθεί ότι οι τοπικές ανάγκες, επί της αρχής, καλύπτονται από τις ρυθμίσεις των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων (ΓΠΣ) των Δήμων. Όμως, οι κύριοι στρατηγικοί προσανατολισμοί των μεγάλων χωροθετήσεων, δίδονται από το Ρυθμιστικό Σχέδιο. Και δεδομένης της διαμορφωμένης κατάστασης βόρεια και νότια, το ζήτημα μετακυλιεται στην Ανατολική Αττική. Ωστόσο το εύρος των θεσμοθετημένων ρυθμίσεων - επεκτάσεων στα Μεσόγεια -με χαρακτηριστική την περίπτωση του ΓΠΣ των Σπάτων (Σ. Τσέτσης, 1999)-, θα μπορούσαν μεσοπρόθεσμα να καλύψουν μελλοντικές οικιστικές - παραγωγικές - διοικητικές ανάγκες ή ζήτηση, συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογικών, σε επίπεδο πρωτεύουσας.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η νέα δομή σε πολυκεντρική διάταξη, αποτελεί αναγκαιότητα, με πυλώνες -πέραν των «κέντρων -καταλύτες» για ανανέωση, όπως τα παραπάνω- ένα διευρυμένο κέντρο γύρω από τα όρια της Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας και συνάρθρωση με τις αναδυόμενες κεντρικότητες στο Φαληρικό Δέλτα και στο Ελληνικό.

Η δε έμφαση στον προσανατολισμό των μελλοντικών πιέσεων σε ορίζοντα 25ετίας στο νότιο (νοητό) άξονα παράλληλα του Δυτικού Θαλάσσιου Μετώπου, ταινιακά - γραμμικά, ως υποδοχέα των απαιτήσεων της Νέας Οικονομίας, με προτεραιότητα στις υπηρεσίες και τον υψηλό τριτογενή - καινοτομία - ελεύθερο χρόνο, αναψυχή - κατοικία, θα μπορούσε να αποτελέσει μία βιώσιμη εναλλακτική, αφού:

- Συνάδει με τους στόχους ανάπλασης δυσλειτουργικών περιοχών, παράγωγα μιας βίαιας αστικοποίησης,

συμβάλλοντας στις απαιτήσεις προστασίας και αναβάθμισης του περιβάλλοντος της δυτικής Αττικής, φυσικού και ανθρωπογενούς.

- Αναμένεται - καλείται να προκαλέσει ριζική αναδιάρθρωση ενός ανορθολογικού αστικού continuum (Πειραιάς - Ελευσίνα - Κόρινθος), μέσω μιας προγραμματισμένης μετάβασης υπάρχουσών ρυπογόνων δραστηριοτήτων, που προβλέπεται να ξεπεραστούν από τις εξελίξεις, σε αυτές που αναμένεται να κατισχύσουν μελλοντικά: Πράσινη Οικονομία, Ανανεώσιμες Μορφές Ενέργειας, αναδιάρθρωση του ναυτικο-επισκευαστικού κλάδου, καινοτομία, υπηρεσίες σε δυναμικούς τομείς, όπως η ναυτιλία.

Ασφαλώς θα απαιτηθούν και μεταγκαταστάσεις σε οργανωμένους νέους υποδοχείς -ορισμένες απαραίτητες σε κάθε περίπτωση- οι οποίες θα μπορούσαν να επιδοτηθούν, ενώ οι νέες χρήσεις δημιουργούν ένα ελκυστικό επενδυτικό περιβάλλον.

- Διασφαλίζονται ελεύθεροι χώροι στην Αττική, αφού η πρόταση αφορά στην «ύφανση» υφισταμένων «οικιστικών κηλίδων» και αναδιάρθρωση βεβαρηνμένων περιβαλλοντικά περιοχών, μέσω ενός συγκροτημένου συνδυασμού ανακτήσεων και επεκτάσεων σε διακριτές χωρικές ενότητες, που συναρμολόζουμε με δίκτυο αστικού πλαισίου.

Το προτεινόμενο Ρυθμιστικό

Η πρόταση του νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας (ΡΣ), συνιστά, ως σχεδιαστική παρέμβαση, ένα βήμα και βάση δημόσιου διαλόγου για τον επιτελικό σχεδιασμό της.

Ωστόσο, το έλλειμμα ποσοτικοποιημένων στόχων και κρίσιμων γεωδημογραφικών δεδομένων, δεν βοηθά στην εκτίμηση - αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων, της δεύτερης κυρίως, συνιστώσας της κρίσιμης σχέσης: Ανάπλαση - Νέες Επεκτάσεις, ενώ δεν προσδιορίζεται η μορφή πολεοδομικής ανάκτησης, ούτε εξειδικεύονται πολλά χωροταξικά μέτρα.

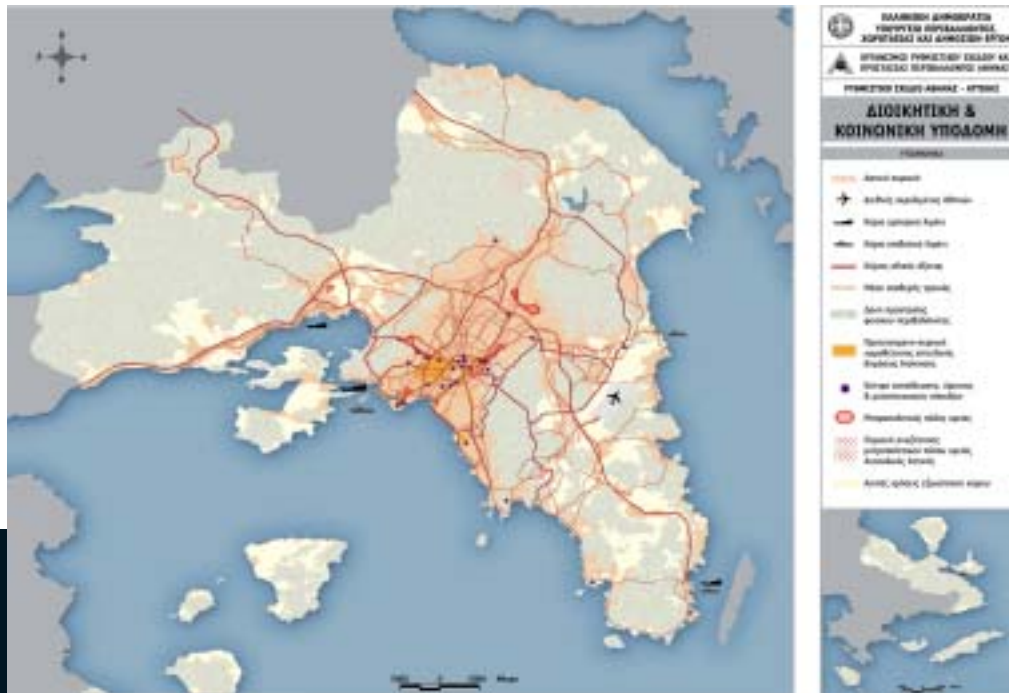
Ενδεικτικά θα μπορούσαν να αναφερθούν:

Οι όντως εντυπωσιακές κατευθύνσεις για την προστασία και ανάδειξη του ιστορικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος -εν είδει καταλόγου έργων- σε ένα καθοριστικό χωροταξικό εργαλείο, αποκτούν ουσία για την αναβάθμιση - επανοργάνωση του ευρύτερου περιβάλλοντος της πρωτεύουσας, δομημένου ή μη, όταν προσδιορίζονται συγκεκριμένα μέτρα χωρικού χαρακτήρα. Π.χ. πού χωροθετείται το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Β. και Ε. Γουλανδρή, ποιες οι επιπτώσεις και οι αντίστοιχες χωροταξικές ρυθμίσεις για την ευρύτερη περιοχή.

Το προτεινόμενο, επαρκές, μελλοντικό δίκτυο (νέων) οδικών συνδέσεων και αυτό του μετρό, ξεφεύγουν από ένα «συνουδατικό κατάλογο έργων» και αποκτούν χαρακτήρα συναρμογής με το χώρο, μόνον όταν εντάσσονται σε μία συγκροτημένη πολιτική βιώσιμων μετακινήσεων/αιφόρου κινητικότητας για τη Μητροπολιτική Αθήνα.

Η συνολική δομή του ΡΣ και τα επιμέρους μέτρα χαρακτηρίζουν περισσότερο ένα Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης των 12, πλην Αττικής, Περιφερειών, τα οποία μια εξαετία και πλέον από τη θεσμοθέτησή τους, πέρα από αρχές, κατευθύνσεις και κατάλογο έργων, μεταθέτουν τις κρίσιμες πολεοδομικές απαντήσεις σε κατώτερες -και μετέωρες- βαθμίδες σχεδιασμού - προγραμματισμού, αναμένοντας να αποδείξουν την ουσιαστική τους συμβολή στην ανατροπή του παθογενούς αστικού φαινομένου της χώρας.

Αλλά τα ανωτέρω δεν αντικατοπτρίζουν παρά τη χρόνια δραματική υστέρηση προγραμματισμού των χωρικών εξελίξεων, ιδίως σε επίπεδο εφαρμογής και των αντίστοιχων υποστηρικτικών δομών επαναφέροντας πιεστικά, το ζήτημα συγκρότησης μιας εθνικής χωροταξικής πολιτικής.



Ο συντάκτης του άρθρου ευχαριστεί τον Α. Αραβαντινό, ομ. καθ. ΕΜΠ και τον Π. Ψωμόπουλο, πρόεδρο της «Οικιστικής», για τις χρήσιμες παρατηρήσεις τους.



Το κεντρικό ζήτημα το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει ένα σχέδιο χωρικών ρυθμίσεων για αστικές συναθροίσεις, που διαχρονικά χαρακτηρίζονται από έντονους πολεοδομικούς μετασχηματισμούς, όπως η ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας, αφορά στη διοχέτευση της οικιστικής δυναμικής, τρέχουσας και μελλοντικής και ειδικότερα της γεωγραφικής διάταξής της εντός της περιφέρειας και της συναρμογής της με το φυσικό περιβάλλον. Κι αυτό, στο μέτρο που οι προβλεπόμενες τάσεις περαιτέρω αστικοποίησης,

Το μετέωρο βήμα του νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας

θεωρηθούν ότι συνάδουν με τους θεθέντες δημογραφικούς στόχους ή κριθούν ως μη αναστρέψιμες και μη αντιμετωπίσιμες σε ανώτερη διοικητική βαθμίδα, πρωτίστως εκείνης της επικράτειας, μέσω συνολικής αναδιάρθρωσης του αλληλοτροφοδοτούμενου πλέγματος: πολεοδομικό συγκρότημα Αττικής - άλλες μητροπολιτικές περιοχές - υπόλοιπα αστικά κέντρα - ημιαστικός χώρος - ύπαιθρος.

Η απάντηση είναι ασφαλώς συνάρτηση ζωτικών παραμέτρων: γεωδημογραφικών, ανάγλυφου, φυσικών ή τεχνικών περιορισμών, άρθρωσης υφιστάμενων δραστηριοτήτων, δομής τοπικής οικονομίας, μορφής διακυβέρνησης, για να αναφερθούν οι χαρακτηριστικότερες. Παραμένει, όμως, πρωτίστως, θέμα επιλογής αναπτυξιακού αρχέτυπου: που εξ αντικειμένου θα προσανατολίσει την κατανομή των πιέσεων -ή ενδεχομένως και θα προκατάλαβει φαινόμενα «αστικής γήρανσης»- σε «κατάλληλη δοσολογία», μέσω ανάκτησης υφιστάμενων πολεοδομικών ιστών, δημιουργίας νέων οικιστικών επεκτάσεων ή και ανάπτυξης σε ενδιάμεσες περιοχές - αστικά κενά.

Αστική δυναμική versus σχεδιασμού

Στις δεκαετίες που ακολούθησαν τη μεταπολεμική ανοικοδόμηση, έως σήμερα, το ζήτημα για την Αθήνα έχει κατά περιόδους θεθεί, ενώ δεν έλειψαν

συνολικές σχεδιαστικές παρεμβάσεις για την ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας, με στόχο τον προσανατολισμό των ισχυρών τάσεων αστικοποίησης στους κόλπους της και μέσω της πολεοδομικής επανοργάνωσης, τον εξορθολογισμό τους, στην κορυφή των οποίων βρίσκονται:

Το μη υιοθετημένο Χωροταξικό Πρόγραμμα της Πρωτεύουσας του γραφείου Κ.Α. Δοξιάδη (1976) και η πρότασή του (1960) για τη χωροθέτηση του νέου Εθνικού Διοικητικού Κέντρου, ως καταλύτη και οδηγού της περαιτέρω τότε αστικής ανάπτυξης, βό-

τον «οικουμενόκηπο».

Σε διαφορετική λογική και χρονική συγκυρία -σε μια σχετικά πιο ισορροπημένη βάση μεταξύ αναπλάσεων και επεκτάσεων- προσεγγίστηκε το εγκριμένο και (τυπικά) ισχύον ακόμη Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας του 1985. Όμως το σχέδιο και οι τροποποιήσεις του, εν μέρει μόνον διασφάλισαν τη φιλοσοφία του -πρωτίστως στην ανάδειξη της ιστορικής φυσιογνωμίας της Αθήνας- μην αποτρέποντας την ευρεία και ανορθολογική διάχυση του αστικού φαινομένου στην Περιφέρεια Αττικής, αλλά και περιμε-

του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡ. ΤΣΕΤΣΗ**
πολεοδόμος, δρ. ΕΜΠ

τρικά της, στο μέτρο που ένα σχέδιο μπορεί να «ισοσταθμίσει» χρόνιες ανεπάρκειες πολιτικής.

Αλλά όλα τα σχέδια και τα πιο τολμηρά ως προς το εύρος των προβλέψεων, ξεπεράστηκαν από τις εξελίξεις, υπό το κράτος της συνεχιζόμενης σαρωτικής οικιστικής δυναμικής.

Η Αθήνα των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, υπό το άγχος των προθεσμιών, επικέντρωσε στη δημιουργία/ολοκλήρωση των αναγκαίων υποδομών της και σε σειρά συνοδευτικών και παράλληλων έργων και μέτρων, παρακάμπτοντας την όποια σχετική προβληματική. Και παρ' όλη την αναντίρρηση, με τις όποιες επιμέρους ενστάσεις, αναβάθμιση κρίσιμων πολεοδομικών συντελεστών της Αττικής, το ζήτημα της κατανομής της περαιτέρω ανάπτυξης -και πρωτίστως της μορφής της- παραμένει, με ορισμένες πρόσθετες επιπτώσεις από τον μη σχεδιασμό των μεταολυμπιακών χρήσεων.

Ποιος μελλοντικός προσανατολισμός

Η ρύθμιση χώρου στην Αττική, όπως και στην υπόλοιπη επικράτεια, δεν μπορεί να εγκλωβιστεί σε πλασματικά διλήμματα του τύπου «ανάκτηση ή επέκταση». Η διεθνής, κυρίως, εμπειρία,